3.7. KOMMUNALE OG NASJONALE PLANER

Planer blir ofte oppfattet som luftslott uten praktisk nytte, men dette skyldes mer dårlig planlegging og oppfølging enn at planer ikke er et nødvendig og godt verktøy. Innenfor dagens forvaltningssystem drives det nå aktiv planlegging både innen privat og offentlig fiskeforvaltning.
Grunneierne utarbeider egne driftsplaner som både er grunnlag for egne prioriteringer og en klar melding til andre om lagets aktiviteter. Innen det offentlige arbeides det med å utvikle nasjonale forvaltningsplaner for enkelte arter. Det foregår dessuten en mer generell planlegging på kommunestrukturen som fører til en samordning av fiskesektoren og en forankring av fisk til kommuneplanen.

FISKETILTAKSPLANER

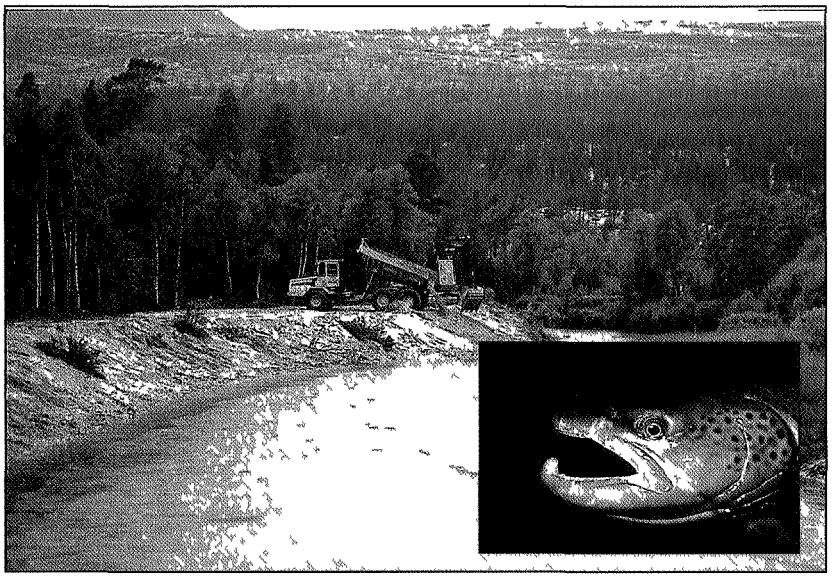
Fisk er noe som engasjerer i lokalsamfunnene, og i de fleste kommuner har det i lang tid vært stor aktivitet når det gjelder fiskestell. Arbeidet har skjedd på eget initiativ i lag og foreninger og har bare i liten grad vært samordnet. I forbindelse med den kommunale miljøreformen var det derfor et stort potensiale for å få til en bedre samordning og planlegging av lokal fiskeforvaltning og innsats. Kommunen har et stort ansvar for å samordne og gjennomføre arbeidet med kommunale fisketiltaksplaner.
Fisketiltaksplan er en benevnelse som er brukt i kommunenes planlegging innenfor fiskeforvaltning. Navnet på planene kan være forskjellig i ulike kommuner, det samme kan innholdet i planene være.
Det ble satt i gang et prøveprosjekt med kommunale fisketiltaksplaner i Nordreisa, Steinkjer og Ringebu kommuner i 1992-93. Planarbeidet involverte grunneierorganisasjoner, frivillige organisasjoner og andre interessenter i de tre kommunene, og det ble satt i gang en planprosess som engasjerte mange lokale interesser og interessenter. De tre kommunene er svært forskjellig når det gjelder fiskeressurser, organisering av fiske, aktører og befolkning. Målsettingene var likevel relativt ensartet. Disse omfattet bedre vern og utnyttelse av fiskeressursene, bedre fisketilbud og et ønske om at fiske skulle styrke aktivitetsdelen av reiselivet.
En kommunal fisketiltaksplan bør omfatte en beskrivelse av fiskeressursene i kommunen og utnyttelsen av denne. Utfordringer og problemer for fiskesektoren må drøftes sammen med hvilke mål kommunen har satt for bevaring og utnytting av fiskeressursene. I fisketiltaksplanene som inngikk i prøveprosjektet omfattet tiltakene felles fiskekort, brosjyrer og kart med informasjon om fiske, enkel tilrettelegging for fiskere, satsing på skolene og bedre regulering av inngrep i og ved vassdrag. Planene ble alle forankret til kommuneplanen som delplaner, om enn på en noe ulik måte.
De tre planene har sammen med miljøvernlederne fungert som veiledere og inspiratorer for andre som har ønsket å starte utarbeiding av fisketiltaksplaner. I kapittel 4 følger et eksempel på fisketiltaksplan fra Ringebu.
Fisketiltaksplanene er et viktig verktøy for kommunene i foehold til samordning og prioriteringer. Driftsplanene som utarbeides kan også samordnes og finne sin plass i den kommunale fisketiltaksplanen. På den måten oppnås en tilknytning til kommunale planprosesser og kommuneplanen. Kommunene har nå fått delegert større myndighet, spesielt når det gjelder forvaltning av innlandsfisk. Fisketiltaksplaner og annen kommunal planlegging etter plan- og bygningsloven er en viktig måte å ivareta ansvaret på. I spørreundersøkelsen til kommunene oppga 21 kommuner (8 % av de som svarte) at de har utarbeidet fisketiltaksplaner, 40 kommuner (14 %) var i gang med arbeidet, mens 35 (13 %) oppga at de ville starte.
I tillegg er det mange kommuner som arbeider med andre plantyper som omfatter fisk og fiske, som f. eks. vassdragsplaner og planer knyttet til friluftsliv og utmarksforvaltning.

NASJONALE PLANER FOR FORVALTNING AV HØSTBARE ARTER

Det arbeides nå med å videreutvikle den lokale forvaltningen av de høstbare vilt- og fiskeressursene. Innsatsen er fordelt på fire områder; hjortevilt, småvilt, laks og innlandsfisk. I tillegg til de tre forvaltningsplanene omtalt under, vil dette arbeidet være et viktig virkemiddel i forvaltningen av innlandsfisk de nærmeste årene.

Forvaltningsplaner

For å sikre en samordnet innsats når det gjelder storørret og kreps er det utarbeidet egne forvaltningsplaner for disse artene. DN har også utarbeidet forvaltningsplaner for andre deler av sin virksomhet som f.eks. sjøørret, sjørøye, nasjonalparker osv. I forvalt-

Inngrep i vassdrag er en alvorlig trussel for storørret. Bildet viser arbeidet med forbygning langs elva Atna i Østerdalen. Atna er et verna vassdrag, og hver høst vandrer ørret på opptil sju kilo opp for å gyte. Foto: Jostein Skurdal.

ningsplanene er det også beskrevet aktiviteter og tiltak for andre statlige myndigheter og for privat forvaltning.

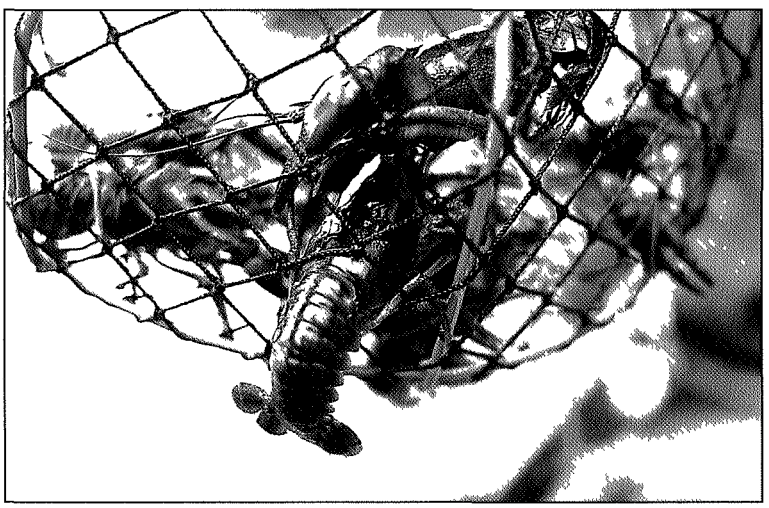
Forvaltningsplan for storørret

Storørret er en samlebetegnelse for de storvokste fiskespisende stammene av ørret som blant annet er kjent fra de store innsjøene på Østlandet. Til sammen er det registrert 167 stammer av storørret. Av disse er 95 kategorisert som sårbare, mens 28 er kraftig redusert eller truet. Om lag 10 stammer er tapt. De viktigste truslene er kraftreguleringer, inngrep i gyteelvene, forurensing og beskatning. De viktigste tiltakene omfatter oppsyn, kartlegging og sikring av gyte- og oppvekstområder, revisjon av reguleringsvilkår i forbindelse med vannkraftreguleringer, restaurering av viktige gyte- og oppvekstområder, fastsettelse av offentlige forskrifter, kvalitetssikring av kultiveringsinnsatsen og utarbeiding av driftsplaner.

Forvaltningsplan for ferskvannskreps

I Norge finnes det bare en art av ferskvannskreps, edelkrepsen. Edelkrepsens utbredelse er begrenset til Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold og Telemark, med unntak av noen få lokaliteter i Hordaland og Sør-Trøndelag. Det er registrert 365 lokaliteter med kreps i Norge, fordelt på 74 kommuner. De fleste kommuner har liten forekomst av kreps, 11 kommuner har middels forekomst og 13 har god forekomst av kreps. Det foregår oppdrett av kreps, men i svært beskjeden målestokk. I hele Europa er edelkrepsen en truet art, og avkastningen er nå på under 10 prosent av tidligere kjent nivå. Avkastningen av kreps ble i 1990 beregnet til 11 tonn mot ca 40 tonn i 1966. I edelkrepsområder i Østfold, Akershus, Oslo og Hedmark har 80-90 prosent av bestanden blitt redusert eller borte. For Oppland og Buskerud var over 80 prosent enten uendret eller i økning. Årsakene til reduksjonene og tap er i hovedsak krepsepest og forsuring.

De viktigste tiltakene for å sikre og utvikle ferskvannskrepsen omfatter bekjempelse av krepsepest, revisjon av forskrifter for beskatning, reetablering av tapte bestander, restaurering av vassdrag og kalking.

Edelkrepsens viktigste trusler er krepsepest og forsuring. Foto: Jostein Skurdal.

3.8. Forskning på fritidsfiske

Fritidsfiske er den dominerende utnyttelsen av fiskeressursene i ferskvann, og fiskestell- og utøvelse bygger på lange tradisjoner. Det er viktig å få kunnskap om folks fiskevaner for å gjøre lovverket funksjonelt og for å kunne tilpasse den praktiske fiskeforvaltningen, f. eks. gjennom tilrettelegging for fritidsfiske.
Halvparten av den voksne befolkningen driver fritidsfiske, viser undersøkelser utført av Norsk institutt for naturforskning og Østlandsforskning. Den norske fiskedeltakelsen er unik i europeisk sammenheng og kan langt på veg forklares av de rike fiskemulighetene vi har i vassdragene og langs kysten. Men ikke alle benytter seg like mye av disse mulighetene.
Den typiske, aktive fiskeren er en mann mellom 25 og 50 år. Han har høyere utdanning og husholdningsinntekt enn dem som ikke fisker. Kvinner og eldre fisker mindre enn befolkningen ellers. Fiske er spesielt populært blant barn og ungdom, f. eks. fisker 70-80 prosent i aldersgruppa 13-19 år.
Folk flest er fornøyd med tilgangen på fiskemuligheter, viser en undersøkelse om befolkningens adgang til fritidsfiske. Likevel er det rom for justeringer og forbedringer av tilbudet. Det er også et stort behov for målrettet informasjon og tiltak rettet mot nye brukergrupper. Adgangen til fritidsfiske er mest problematisk i Osloregionen og i en del andre større byer og tettsteder.
Mens seks av ti voksne bosatt i Nord-Norge fisker, er bare fire av ti Osloinnbyggere fritidsfiskere. Oslobefolkningen fisker dessuten færre timer pr. år enn ellers i landet. Som vi tidligere har vært inne på, er andelen barn som fisker generelt høy i landet vårt, men i Oslo og bykommuner er deltakelsen blant barn langt lavere.

3.9. Fysisk tilrettelegging

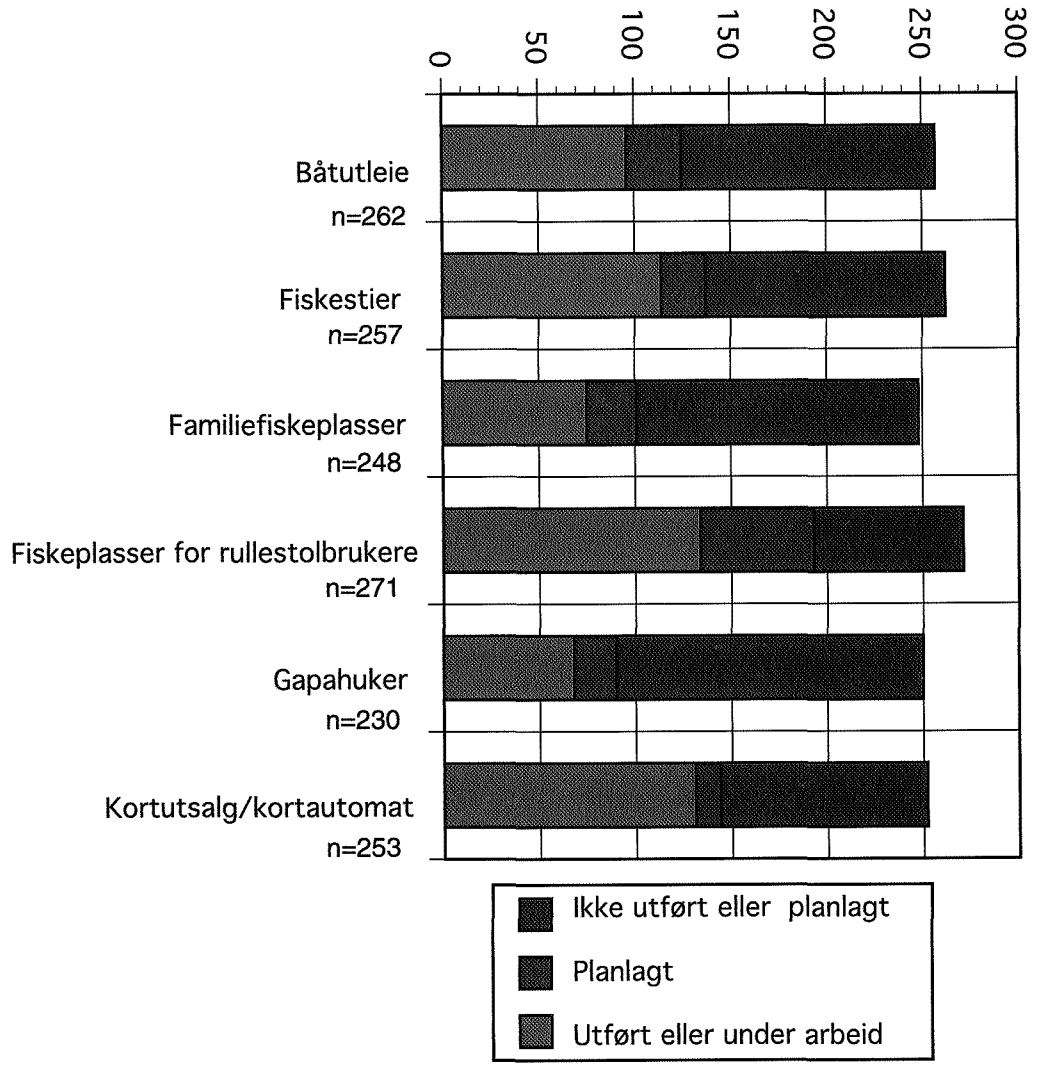
Fysisk tilrettelegging er viktig for å fremme fritidsfisket lokalt. Kommunene har nå kommet langt når det gjelder tilrettelegging for fritidsfiske. Mange tiltak er allerede gjennomført, og det er laget mange planer for slike tiltak.
Det er imidlertid viktig med en grundig vurdering av behov og effekter før tilretteleggingstiltakene settes ut i livet. Tilrettelegging i form av fysiske inngrep som f. eks. rasteplasser og fiskebrygger bør begrenses til et minimum og være del av en helhetlig plan for et område.
Båtutleie, fiskeplasser tilrettelagt for rullestolbrukere og kortutsalg/kortautomater er de vanligste tilretteleggingstiltakene, i tillegg til informasjonstiltak som skilting og oppsetting av informasjonstavler.

Spørreundersøkelsen til kommunene avdekker at tilrettelegging og tilgjengelighet til fiskeplasser ble vurdert som god i de fleste kommunene. Svarene på dette spørsmålet er en subjektiv vurdering av flere faktorer; fiskeressursene i kommunen, muligheten for å få tillatelse til å fiske gjennom fiskekortkjøp, avtale med grunneier eller tilatt fiske. Det er verdt å merke seg at det bare var i 7 prosent av kommunene at fiskemulighetene ble vurdert som dårlige. I 1993 ble det foretatt en tilsvarende undersøkelse. Sammenliknet med denne undersøkelsen er andelen kommuner som mener fiskemulighetene er gode 10 prosent høyere i 1996, og andelen som vurderer mulighetene som dårlige er 2 prosent lavere.

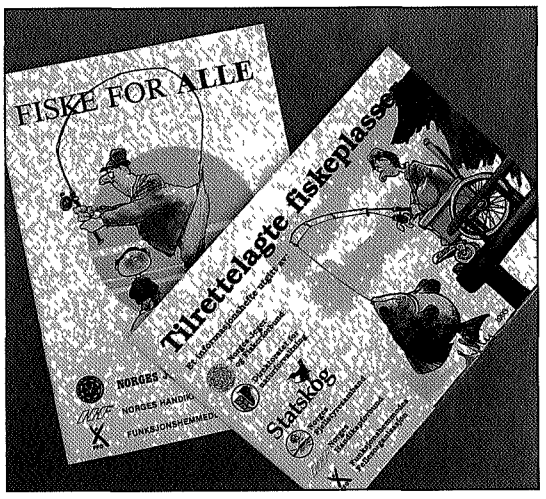
Tabell 7. Andelen av den voksne befolkningen som fisker har vært høy og relativt stabil i perioden 1974-96.

Type fiske	Andel (%) av den voksne befolkningen som fisket					
	1974	1986	1989	1992	1993	1996
Fisket i saltvann	37	38	39	45	41	44
Fisket etter innlandsfisk	35	29	28	32	32	31
Fisket totalt	55	52	53	5	56	57

Figur 3. Tilrettelegging for fritidsfiske i kommunene.
Tallene angir hvor mange som har utført, ikke utført eller planlagt tiltak, og n angir antall svar.

Brosjyrer om fiske for funksjonshemmede

Det er i program perioden utarbeidet to brosjyrer om fiskemuligheter for funksjonshemmede. "Fiske for alle - et idéhefte" ble utgitt av NJFF, Norges Handikapforbund og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon i 1991. Brosjyren inneholder råd og tips om tilrettelegging for funksjonshemmede sportsfiskere. Den andre brosjyren, "Tilrettelagte fiskeplasser", er en oversikt over fiskeplasser tilrettelagt for funksjonshemmede. Her kan en finne ut hvilke fiskeslag en kan forvente å få og hvilke fasiliteter og tilretteleggingstiltak som finnes på fiskeplassen. Den siste utgaven kom i 1993. I tillegg til de tre tidligere nevnte organisasjonene er også Norges Fjellstyresamband og Statskog medutgivere på brosjyren, som ble støttet økonomisk av DN.

Tilrettelegging for funksjonshemmede:

- ARBEIDSKREVENDE, MEN VELDIG GIVENDE!

Arnfinn Weiseth i Trondheim og Omegn Fiskeadministrasjon (TOFA) har vært med på å planlegge og tilrettelegge tre fiskeplasser for funksjonshemmede i Trondheims nærområde; ved Nidelva, Haukvatnet i Bymarka og på Kuset ved Jonsvatnet. Fiskeplassene har fiskebrygge, lett farbare stier med stoppekant og WC. Ved Haukvatnet har dessuten Trondheim kommune stilt en liten hytte til disposisjon.

Weiseth legger ikke skjul på at tilrettelegging er svært arbeidskrevende, ikke minst med tanke på drift og vedlikehold, men understreker at arbeidet på samme tid har vært svært artig og utbytterikt.

-Undersøkelser har vist at hver femte eller sjette av oss får en eller annen funksjonshemming etter hvert som tida går. I fiskeforvaltningen bør en derfor huske at vi ikke nødvendigvis tilrettelegger for "andre". En dag kan vi selv være takknemlige for at det finnes lettvint adgang til fiske.

-Hva er viktig når en fiskeplass for funksjonshemmede skal utformes?

-En må tenke praktisk, kommer det kontant fra Weiseth. - I TOFA har vi et utvalg som består av både såkalte funksjonsfriske og funksjonshemmede. På denne måten kommer det fram hvilke ønsker de funksjonshemmede har. Adkomsten må for eksempel ikke være for bratt. Seks prosent stigning er maksimum. Fiskeplassen bør ha en asfaltert parkeringsplass, men jeg er ikke sikker på om fiskestiene bør være asfaltert. Under vårflom og regn kan asfalten lett bli sleip. Derfor har vi prøvd oss med både asfalt og fin singel. Fiskesti og -brygger må ha stoppekant eller rekkverk så det ikke er fare for å rulle utfor.

Fra TOFAs fiskeplass ved Leirfossen. Her har funksjonshemmede adgang til et godt laksevald i Nidelva. Foto: Arnfinn Weiseth.

Weiseth understreker at det også er viktig at fiskeutstyret passer, at fiskestengene ikke er for lange osv.

-Blir fiskeplassene mye brukt?

-Mange som jobber med slik tilrettelegging opplever kanskje en skuffelse i forhold til dette, men i startfasen får vi finne oss i at fiskeplassene blir lite brukt. Det tar tid for en funksjonshemmet får vennet seg til tanken på at det går an å dra på fisketur, sier Weiseth. Han forteller at det i dag er en fast gjeng på 15-20 funksjonshemmede som fisker sammen. Det er en sammensatt gjeng, med både tenåringer og godt voksne. Og Weiseth undrer seg over at det har vært lettere å få kvinnelige rullestolbrukere ut på fisketur enn mann-lige.

Sammen med Lions Club, fiskerforeningen og funksjonshemmedes organisasjoner startet TOFA opp Haukvatnetfestivalen for 7-8 år siden, der folk fra andre deler av landet ble innbudt.

- Dette var en dyr arbeidsform for oss, så i framtida blir det vel helst fiskekvelder vi satser på. På fiskekveldene er vi til stede og gir instruksjon osv, sier Weiseth som understreker at det er svært viktig at funksjonshemmede har noen å fiske sammen med.

- For mange funksjonshemmede er det viktig å ha noen å fiske sammen med, understreker Arnfinn Weiseth i Trondheim og Omegn Fiskeadministrasjon (TOFA). Foto: Arnfinn Weiseth.